

HEMBYGDEN

Medlemsblad för Upplands Väsby Hembygdsförening



Nr 2 Maj 2018 Årgång 47



Innehållsförteckning

Ordföranden har ordet	3
Föreningens aktiviteter	4
Ingegerdsleden – sommarvandrar längs en nutida pilgrimsled	6
Ny redaktör vid spakarna	9
Solhagen	10
Dragonvägen har väl ingenting med drakar att göra!	13
Varför heter det så? Industrivägen	16
En bild av trettioåret	17
I backspegeln	18
Översiktsplanen ”Väsby stad 2040”	19
Länsförbundets årsmöte 2018	21
Luffarslöjd	22
Armbrott i Hammarbybacken	24
Friluftsbaden i Upplands Väsby	25
Gamla typer av vägmärken	27
Odens korp – fornfynd från Skälby	30
Släktforskning	32
Strindberg vid Harvaviken	34
Upplands Väsby botaniska trädpark	35
Korsord 2 2018	37

Omslagsbilden på föregående sida: Narborr, som förr användes för att borra hål i kraftigt virke och byggtimmer (från våra samlingar).

Nästa nummer av Hembygden planeras att komma ut i vecka 35. Manusstopp inför det numret är den 1 augusti 2018. Välkomna med bidrag, som skickas till Hembygden, Box 40, 194 21 Upplands Väsby eller via e-post till info.uvhbf@gmail.com.

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvarig utgivare: Kjerstin Björkman

Redaktionsgrupp: Inga Lisa Gustafsson, Gunilla Ahlberg, Margareta Norén, Leif Welander och Bo Lindman

Layout: Bo Lindman, BL Informationsutveckling

Tryck: Trycksmedjan AB. Tryckt med miljövänliga färg- och pappersval i 750 ex.

Ordföranden har ordet

Detta är mitt första ”Ordföranden har ordet”. Jag har i ett par nummer av Hembygden skrivit ledaren, då i egenskap av sekreterare i föreningen. På Hembygdsföreningens årsmöte 17 mars valdes jag till ordförande. Jag tackar för förtroendet. Har vid det här laget varit med i styrelsen 20 år så jag känner mig inte orolig inför ordföranderollen i föreningen. Vi har en stabil och väl samarbetad styrelse med goda rutiner i föreningsarbetet och skötseln av hembygdsgården. Det är också en bred grupp kring styrelsen som ställer upp då vi har olika arrangemang.

Det är kanske inte helt lätt att ta över efter en så duktig ordförande som Kjerstin Björkman. Kjerstins ordförandeskap har betytt mycket för föreningen, hon har gjort ovärderliga insatser i föreningens arbete inte minst som ansikte utåt.

Tyvärr kunde Kjerstin inte delta på årsmötet. Avtackningen av Kjerstin fick ske via hennes man Tommy, som också avtackades för sina insatser.

En sak som oroade mig under hösten var frågan om redaktör för Hembygden och vår hemsida. Tidningen har i många år skötts utmärkt av Inga-Lisa Gustafsson och under senare år med biträde av Leif Welander som teknisk redaktör.

Redaktörsfrågan är nu löst, från och med detta nummer av Hembygden är Bo Lindman redaktör. Bosse kommer att vara redaktör för hela kedjan i produktionen av Hembygden. Under året kommer Bosse att ta över även redaktörskapet för vår hemsida, detta i anslutning till att Sveriges Hembygdsförbund förnyar den gemensamma portalen för landets hembygdsföreningar.

Det är mycket glädjande att kommunen nu äntligen anställer en kommunantikvarie. Vicki Wenander som precis tillträtt tjänsten har en lång erfarenhet som byggnadsantikvarie och är även ordförande för Svenska Byggnadsvårdsföreningen. Ser fram mot samarbetet med Vicki. Under året kommer arbetet med en ny kulturmiljöstrategi att vara i fokus.

Under det kommande året hoppas jag att vi kan vidareutveckla föreningens verksamhet och att vi syns och hörs genom föredrag, vandringar, vår tidning Hembygden och vår hemsida. Vi kan också lyfta fram Hembygdsgården, en gård som ligger på sin ursprungliga plats. I anslutning till bygandet av Väsby entré kommer vi att arbeta för att det kring gården skapas en grön och kulturell lunga – en stadspark som omfattar Hembygdsgården, gravfältet omkring gården, villa Karlsro och som via Väsbyåns landskapsrum fortsätter till miljöerna kring Ladbrostenen och den gamla bebyggelsen vid Henriksborg.

*Klas Lundkvist
25 mars 2018*



Fotograf: Elsa Anagrius

Föreningens aktiviteter

*Här presenteras de aktiviteter
som planerats under den aktuella perioden.*

Söndag

27

Maj

Mors dag

Fira Mors dag på Hembygdsgården kl 13.00–15.00.
Kaffeservering. Musikunderhållning.

Onsdag

6

Juni

Nationaldagsfirande

Traditionellt Nationaldagsfirande på Hembygdsgården.
Samarrangemang med Upplands Väsby Kommun.
Se vidare i lokalpressen.

Söndag

10

Juni

Ekumenisk friluftsgudstjänst

Ekumenisk friluftsgudstjänst på tunet kl 12.00.
Kaffeservering/kyrkkaffe.
Samarrangemang med församlingarna i Upplands Väsby.

Söndag

15

Juli

Allsång på tunet

Allsång på tunet med Birgitta Söderström och
Birgitta Ritzén.
Kl 13.00–15.00.
Kaffeservering.

Söndag
12
Augusti

Hembygdsgårdens dag

Kaffeservering, musikunderhållning.
Hembygdslitteratur till specialpriser.

PROs olje-
målnings-
grupp



Vi har servering
och säljer också
konstverk.

och ABF's keramikgrupp "Kavla & Dreja"

i samarbete med PRO, ABF och Upplands Väsby Hembygdsförening

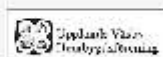
Konstutställning

5 - 6 maj 2018 kl 11 - 16

i Ladugården vid Hembygdsgården i Runby.

🌀 **Välkomna!** 🌀

Vägbeskrivning: Hembygdsgården ligger sydväst om Upplands Väsby järnvägsstation, mellan järnvägen och Ldsvägen/Hagvägen. Gå dit, åk buss 552 eller åk med bil



Snögubbe

I januari 2018 hade någon byggt
en fin snögubbe på Hembygds-
gårdens område.

Ingegerdsleden – sommarvandran längs en nutida pilgrimsled

Den fjärde oktober 2014 invigdes den elva mil långa Ingegerdsleden, en pilgrimsled som tar sin början i Storkyrkan i Stockholm och avslutas i Uppsala domkyrka. Den har då tagit sin väg genom ett flertal kommuner och två stift. Elva mil är inte precis någon lagom promenad för en dagsutflykt, om man tänkt sig en sådan – man bör nog ha en vecka på sig för den sträckan – men det går ju alltid att ta en bit i taget. Förslagsvis startar man då som väsbybo med det avsnitt som letar sig fram genom vår kommun.

En naturlig utgångspunkt är Eds 1100-talskyrka i Runby, dit leden kommer



En skylt med Ingegerdsledens emblem finns vid Hembygdsgården.
Foto: Margareta Norén.

från Rotebro via Bisslinge allé och kyrkstigen längs med Edssjön. Men, vägen vidare från Eds kyrka, dvs området runt Eds allé, är för närvarande en stor byggarbetsplats och möjligen lite svår att forcera, så varför inte i stället starta vandringen vid hembygdsgården, Runby Nedra, som också den är en anhalt på leden. Där, på ena grindstolpen, sitter en skylt med Ingegerdsledens emblem. Emblemet finns uppsatt även vid alla de kyrkor leden passerar.

Från hembygdsgården promenerar man vidare förbi järnvägsstationen och sedan längs med Väsbyån, där man kan beundra det rekonstruerade vikingaskeppet Åfare, som seglar flera meter upp i luften, på vikingatidens vattennivå. Strax därefter är man framme vid barockparken nedanför Stora Wäsby slott. Leden slingrar sig förbi Stora Wäsby och når så småningom Hammarby kyrka med Trefaldighetskällan vid sjön Fysingen. Härifrån är det inte långt till Löwenströmska sjukhuset som får bli slutstationen för vandringen, om man inte vill fortsätta till Rosersbergs slott förstås.

Från Hammarby kyrka kan man göra en avstickare på några kilometer för att komma till Fresta kyrka. Vid Fresta kyrka börjar kommunens andra pilgrimsled, Birgittastråket, tillägnad den heliga Birgitta, som enligt nyare rön ska ha fötts på Sköldnora gård i församlingen. Men Birgittavandringen kan man ju spara till en annan gång!

Ingegerdsleden är en omarkerad led så när som på det tidigare nämnda emblemet som finns vid de olika kyrkorna längs vä-



Ikonbild av Sankta Anna av Novgorod, målad av Marja-Liisa Alm.

gen. Till ens hjälp finns därför guiden "Ingegerdsleden", utgiven av Svenska kyrkan, med utförliga vägbeskrivningar och intressanta artiklar om de platser man möter på sin vandring. Boken kan laddas ner gratis från www.pilgrimstockholm.se. Den finns också att låna på biblioteket.

Men vem var då Ingegerd?

Ingegerd var dotter till Olof Skötkonung, Svearikets första döpta konung. Hon var född omkring år 1000. Exakt var hon föddes vet man inte, men att hon under sin uppväxt tidvis bodde i Sigtuna betraktas som säkert. Tiden präglades av maktstrider mellan de skandinaviska kunga- och furstesläkterna och den böljande kampen mellan hedendom och kristendom. Sigtuna var kristet medan man i Uppsala fortfarande blotade.

Giftermål var politik. Ingegerd planerade att mot Olofs vilja gifta sig med en av hans svurna fiender, Olav Haraldsson av Norge, som ett sätt att få slut på fiendskapen och striderna dem emellan. Giftermålet blev inte av, i stället blev hon bortgift i nittonårsåldern med Jaroslav, furste i Novgorod, en vid den tiden kristen stad. Novgorod vid sjön Ilmen var i högsta grad bekanta trakter för vikingatidens människor, man hade täta handelsförbindelser och svenska vikingar deltog i olika maktstrider som utkämpades även där. Ingegerd, Irina som blev hennes ryska namn, lyckades få slut på stridigheter mellan Jaroslav och hans bröder. Det lade grunden till Kievriket där Jaroslav blev storfurste. Ett stort antal kyrkor byggdes där, bl a den stora Sofiakatedralen, som stod klar år 1046.



Sofiakatedralen i Novgorod, foto Elisabeth Löfstrand.

Ingegerd/Irina födde tio barn. På en av väggarna i Sofiakatedralen finns en fresk som föreställer flera av dem. Mot slutet av sitt liv anslöt hon sig till en nunneorden och fick då sitt nya namn Anna. Hon ska ha dött i Novgorod år 1050. Var hon är begravd är inte helt klarlagt. Antingen i Sofiakatedralen i Kiev eller i den mindre Sofiakatedralen, som sonen Vladimir lät bygga något senare i Novgorod. Ingegerd/Irina/Anna är helgonförklarad, och vördas i den ortodoxa kyrkan som den heliga Anna av Novgorod.

Källa och lästips: Edberg, Rune: Ingegerd, Olof Skötkonungs dotter. Ett kvinnoöde från vikingatiden. 1997.

Margareta Norén

Almqvistaren

Ja, -allting har en ända,
men hasselpåken, han har två
och du skall bli intimt bekant med bägge två,
om du på detta gräl ej gör en hastig ända.



Ny redaktör vid spakarna

Under hösten 2017 har Hembygdسفöreningen sökt efter en ny redaktör. Det har inte varit så lätt, men nu har det löst sig.

Ofta är det tillfälligheter som gör att allt ordnar upp sig. Målargruppen Seniore di Colore skall ha sin årliga vårutställning i Ladugården vid Hembygdsgården. I början av maj månad detta år äger konstutställningen rum. Detta år är det ett samarrangemang mellan Seniore di Colore, ABF och Upplands Väsby Hembygdسفörening.

Jag heter Bo Lindman och är med och målar tavlor i Seniore di Colore. Vid arbetet med affischen till vår konstutställning behöver jag ha tag hembygdسفöreningens logotyp. På hemsidan hittar jag inte någon bra logotyp, och därför tar jag i stället kontakt med Klas Lundkvist. Han skickar mig en logotyp i rött, och den kan jag enkelt lägga in på originalet till affischen. Allt kontrolleras och görs klart med vårens affisch.

På hemsidan ser jag att hembygdسفöreningen söker en redaktör och en webbredaktör. Tanken på ett sådant uppdrag just nu kittlar mig lite grann. Jag tänker då på att om ett tag får jag lite tid över. Mina kunskaper för sådant arbete är fortfarande gångbara. Men vid det tillfället gör jag inget mera...

Klas återkommer med en liten undran om jag är intresserad av arbetet som redaktör. Intresset har kommit, men hur mycket tid skulle krävas? Jag blir mer medveten om arbetets omfattning, och att ett sådant arbete skulle passa mig bra. Tidigare har jag varit redaktör och gjort layout till två föreningar, nämligen DTP-föreningen och PRO Upplands Väsby. Under mina sista år som lärare på Vilunda gymnasium har jag

också skapat en tidning för det naturvetenskapliga programmet. Olika former av bra information och layout är några av mina intressen. Det är så att jag har flera hobbies, men nu berättar jag inte om dem.

Efter några vändor blir allt klappat och klart. I och med det nya året 2018 tillträder jag arbetet. Jag är uppvuxen i Vasastan i Stockholm. 1970 flyttade jag och min familj in i ett nybyggt kedjehus på Sjukyrkoborget. Våra tre barn gick på barnverksamhet i Röda stugan. De spelade fotboll i Bollstanäs SK. En bit in på 1980-talet flyttade vi ett stenkast till ett radhus i närheten. Från 1975 har jag mest varit lärare på Runbyskolan, Smedbyskolan och sist på Vilunda gymnasium. Matematik och fysik var de ämnen, som jag utbildat mig i. På slutet hade jag väldigt mycket undervisning i olika dataämnen som datorkunskap, programmering, webbdesign och layout. Nu är jag 74 år och bor sedan sex år med min fru Iréne på Stallgatan.

Framöver kommer det säkert bli några förändringar i medlemsbladets utseende. Då är det jag som fått idéer, vill förbättra läsbarheten eller kommer tillföra några grafiska element. Innehållet kommer också att påverkas. Det var förresten väldigt intressant att läsa om gården som tidigare fanns i vårt nuvarande bostadsområde på Stallgatan. I decembernumret 2017 fanns det ju en artikel om Lilla Vilunda. Hoppas att det blir många intressanta artiklar i fortsättningen också.



Bo Lindman

Solhagen

I mitten av 1920-talet köpte min farfar Axel Forsberg och hans bror Edvard var sin sommarstugetomt vid Harvaviken i Mälaren. Edvard lät bygga pensionat Kairo och Axel en villa ”Skräddartorp”, döpt efter hans yrke, skräddare.

Inspirerad av sin bror köpte Axel tomtmark i Vatthagen, Glädjen och påbörjade byggandet av Solhagen, som stod färdigt 1936, på Stockholmsvägen 7. Bland byggena fanns bl.a. Hugo Sabels far.



Så här välskött såg Solhagen ut 1970. Platsen är på östra sidan av Stockholmsvägen, cirka 100 meter från trafikljusen vid Glädjens trafikplats.

Axel och hans hustru Selma drev café, festvåning och hade även 8 (senare 12) uthyrningsrum.



1948 övertog min pappa Gunnar verksamheten tillsammans med sin fru Ingrid, min mamma.





Rummen hyrdes för det mesta av män, som arbetade på någon av industrierna i Väsby (Optimus, Metallverken m.fl.). Ett flertal av gästerna bodde där i många år. Caféet var mycket populärt och fanns kvar till 1958. I början av 1960-talet öppnade Birgit

Gustavsson café i bottenvåningen och där fanns också en herr- och damfrisering.

Festvåningen var uthyrd större delen av året. Många väsbybor och även folk utifrån socknarna runt om Väsby har firat sina bemarkelsedagar där. Under 1940- och 50-ta-



Här är medlemmarna i en förening, som vid ett tillfälle hade maskeradbal på Solhagen. Det är inte så lätt att känna igen personerna.

len var det vanligt att man firade sina födelsedagar på lokal och naturligtvis bröllop. Många föreningar hade också maskeradbaler.

Under veckorna hade ett antal föreningar kurser och sammankomster där; man spelade bridge, dragspel och Lions hade sina möten varje månad etc. Många avslutningsfester firades på Solhagen och Hantverksföreningen hade också under flera år julgransplundring för sina medlemmar med familjer.

Mamma och pappa jobbade nästan jämt och min bror Mats och jag var ensam många kvällar, men det var inte långt till föräldrarna, när vi blev osams. Dessutom blev vi ju serverade restaurangmat!

I slutet 1960-talet och början av 70-talet var det inte lika populärt med stora bröllop längre och man firade inte heller sina bemarkelsedagar på samma sätt som förr. Nu blev det mest firmafester och andra former av tillställningar. När så min pappa Gunnar blev sjuk, drev mamma tillsammans med Helge, min man, rörelsen vidare ett par år och 1977 såldes fastigheten och i lokalerna



Personalen samlade i köket på 1970-talet.

finns nu cykelverkstad, Thai-restaurang, bilförsäljning m.m.

I nutid har Solhagen omnämnts i Lars Keplers kriminalroman Sandmannen: ”Han passerar Solhagen där hans pappa brukade äta lunch medan han fortfarande levde.” En av författarna, Alexander Ahndoril, är uppvuxen i Upplands Väsby och har väl hämtat inspiration härifrån.

Gunilla Ahlberg (född Forsberg)

Fotografierna kommer från Gunilla Ahlbergs fotoalbum.



Här syns från vänster: Gunilla Forsberg, Ingrid Forsberg, Greta Welén med Mats Forsberg i knät, Adrie Blom, Gunnar Forsberg och en okänd man.



Dragonvägen har väl ingenting med drakar att göra!

I november 2017 började man sätta upp på-lar längs Dragonvägen. Skulle det komma upp telefontrådar på dem? Undrar vad gatu-arbetarna skulle sätta upp på stolparna.

På den övre delen av Dragonvägen reste kommunens personal upp alldeles nya fina trästolpar innan första advent. Det såg ganska märkligt ut, eftersom man håller på med nybyggnation längs stora delar av den vägen. Vad skulle sättas upp? Var det av nostalgiska skäl man tänkte sätta upp något som såg gammalt ut?

Juldekorationer

Ett par veckor senare kom lösningen på mysteriet. Träpålarna skulle hålla upp juldekorationer. Det visade sig att de aktuella juldekorationerna var specialutformade. Över vägen hängde man upp ett nät av små-

lampor. Varje omgång med belysning hade ett drak huvud i ena änden och ett bakparti i den andra änden. På det här sättet bildades ett stort antal vikingaskepp längs Dragonvägen. Dessa juldekorationer var ett trevligt inslag i en annars ganska trist byggområde.

I Vi i Väsby nummer från den 5 december 2017 fanns en artikel av Jonas Carlsson om dekorationerna. Där kunde vi läsa följande formuleringar angående julbelysningen.

”

– Det är tillfälliga träpålar som ska hålla upp julbelysningen. De riktiga ljusstolparna väntar vi fortfarande på. Men julen väntar inte på sig, säger Alarik von Hofsten, projektansvarig på Upp-

lands Väsby kommun för området Fyrlövern.

Pålarerna utgör stommen och mellan dem kommer det att hänga vikingadraghuvuden, alltså sådana draghuvuden som syntes på vikingaskeppen.

– Det finns mängder med vikingakopplingar i kommunen, ”dragon” betyder drake och vikingaskepp används ibland symboliskt för kommunen, säger Alarik von Hofsten.

”

Vad betyder dragon?

Har dragon i Dragonvägen någonting med drakar att göra? För min egen del blir jag väldigt tveksam, och då tror jag att sambandet mellan dragon och drake är helt fel på svenska. Det här måste undersökas närmare. Jag har uppfattat att vi i Upplands Väsby har några gator med militär anknytning, och då tänker jag på Dragonvägen, Drabantvägen och Husarvägen. Vi har också ett stort antal gator med namn som har förbindelse med hästar såsom Stallgatan, Kavallerigatan, Ardennergatan, Hovslagargatan, Sadelgatan, Travgatan och Galoppgatan.

Flera utländska språk har sådana ord. Att det engelska ordet dragon betyder drake på svenska är helt klart. Likaså finns det i franska språket ordet dragon, som även det betyder drake på svenska. Finns ordet dragon även i svenskan? Betyder det i så fall drake?

Nu för tiden använder man ju inte fysiska ordböcker och uppslagsböcker så väldigt ofta. I stället vänder jag mig till den elektroniska varianten Wikipedia via dator och internet. Här kommer det snabbt fram

förklaringar till vad ordet dragon betyder på svenska. Det visar sig att det finns många olika betydelser.

Dragon – en infanterisoldat som förflyttade sig till häst men stred till fots
Dragon – en art i familjen korgblommiga växter och en kravda
Dragon – ett svenskt skivbolag med inriktning på jazz
Dragon – en amerikansk tidskrift som marknadsförs till rollsoelare
Dragon 32/64 – hemdatorer tillverkade under 1980-talet
Dragon – en amerikansk långfilm från 1993 med namnet ”Dragon: The Bruce Lee Story”

Kryddan dragon har jag faktiskt inte tänkt på i samband med Dragonvägen. Men det vore ju trevligt om gatukontoret låter plantera några plantor av dragon i några rabatter. Genom denna långsökta koppling skulle folk få tillåtelse att plocka några kvistar vid behov.

Den första förklaringen är den koppling som jag själv tycker är den rätta. Att dragon i Dragonvägen står för en slags soldat är självklart. Av den korta förklaringen får vi fler upplysningar. För det första tillhörde en dragon infanteriet. För det andra rörde sig dragonen till fots under striderna. För det tredje så transporterade sig dragonen till häst mellan de aktuella platserna. Nu verkar det ju som att min tolkning är den rätta, och att allt är klappat och klart.

Vidare undersökningar

Väl inne i Wikipedia, den fantastiska uppslagsboken på nätet, går det enkelt att få fram mer information. Med ett enkelt klick

på rätt ställe får vi fram följande information om den soldat som fått namnet dragon.

En dragon var ursprungligen en infanterisoldat, som förflyttade sig till häst men stred till fots. Dragoner kunde dock även utnyttjas som lätt kavalleri. De var beväpnade och organiserade som infanteri, ofta med musköter eller karbiner samt blanka vapen. Dragonofficerare och underofficerare hade samma titlar som infanteriets.

Namnet kommer förmodligen från de karbiner de ursprungliga franska dragonerna använde. Deras kolvar var snidade som drakhuvuden, en association till den eld som liksom ur drakkäftar kom ut från bössmyningen. En annan teori är att namnet kommer från ett av de första franska dragonförbanden som på sitt standar hade motivet av en drake; på medeltiden en symbol för styrka och kraft.

Efter dessa upplysningar måste jag nog modifiera min uppfattning en smula. Jag trodde tidigare att soldaten dragon inte alls hade med någon med drake att göra. Nu visar det sig att namnet för dragonen kommer

från franska språket, och dessutom finns det flera tänkbara förklaringar som har samband med drakar och dessa dragonförbands verksamhet.



Det finns flera förklaringar till ordet dragon. Dels är det en slags soldat, och dels finns det indirekta samband med ordet drake. Man kan efter dessa undersökningar konstatera att bägge förklaringarna och kopplingarna är riktiga. Min koppling till soldaten dragon är mer direkt. Enligt tidningsartikeln påstod Alarik von Hofsten att dragon betyder drake. Så är det inte i det svenska språket. Emellertid är det så att det finns indirekta kopplingar. En sådan koppling är att soldaten dragon ofta hade skjutvapen, vars kolv var snidad som ett drakhuvud.

Slutsatsen är enkel. Fortsätt att montera upp dessa juldekorationer under kommande år. Belysningarna i form av vikingaskepp med drakhuvuden i fören är trevliga dekorationer under årets mörkaste tid.

Bo Lindman

Mors dag

Att denna dag enbart är en kommersiell högtid stämmer inte. Mors dag introducerades redan 1905 av amerikanskan Anna Jarvis i Philadelphia. Dagen spreds i resten av USA under de närmaste åren och blev 1914 officiell helgdag. Man skulle ha fokus på fjärde budet och moderskärlek. Sedan att fira mors dag kom även till Europa. Vilket datum barn firar sina mödrar varierar mellan olika länder.

I Sverige firades mors dag första gången 1919. Som vanligt har handlarna hakat på för att få sälja mera. Numera firas den här dagen i Sverige den sista söndagen i maj. Mors dag är officiell flaggdag i Finland, men där firas den andra söndagen i maj.

Red.

Varför heter det så?

Industrivägen

”Industrivägen - varför heter det så? Här finns ju inga industrier. Den kunde väl heta något annat i stället!” - en förvånad replik och åsikt, uppsnappade på byn för lite sen.

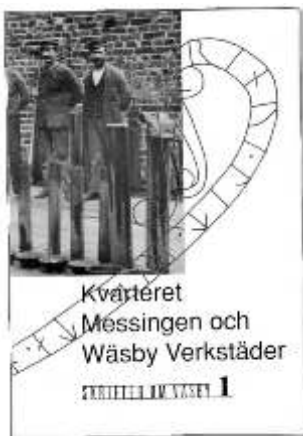
Nej, det är inte så mycket som numera minner om Upplands Väsby historia som framväxande industriort under 1900-talet. Starten skedde för lite drygt hundra år sedan, då Wäsby Verkstäders första byggnad uppfördes nära järnvägen. Det var 1903. Verksamheten bestod då av tubdragning och bearbetning av kopparmetall. År 1916 övertogs Wäsby Verkstäder av AB Optimus. Anläggningen utökades så småningom med fler byggnader och utvecklades till ett modernare metallverk. AB Finspongs Metallverk köpte tre år senare Wäsby Verkstäder av Optimus och 1943 gick Finspongs Metallverk och Svenska Metallverken ihop. Industrianläggningen i Upplands

Väsby hette därefter Väsbyverken - allmänt kallad Messingen.

”Messingen”, heter ju nu den rostbruna byggnad som ligger på de gamla industri- tomterna och inrymmer kommunens folk- bibliotek, kulturskola och gymnasium. De forna industrikomplexen revs år 2009.

Vill man förkovra sig lite mer i industri- samhället Väsby historia, industriernas ut- veckling och avveckling rekommenderas varmt skriften ”Kvarteret Messingen och Wäsby Verkstäder” av Ann-Charlotte Backlund och Thomas Olsson, nr 1 i skrifts- erien ”Skrifter om Väsby”. Den gavs ut 1989, och finns att köpa hos hembygdsföre- ningen eller att låna på biblioteket. Uppgif- terna i den här artikeln är hämtade ur den.

Margareta Norén



En bild av trettiotalet

Hatten är kokett. Den har en ros i bandet och det klockade, genombrutna brättet skuggar hennes ansikte. Blusen är randig och har en slips knuten i urringningen. Det är tidigt trettiotal men tjugotalsmodet härskar fortfarande och kjolen är kort och veckad.

Bredvid i gräset sitter hennes man. Mitt i sommaren har han kavaj och vit skjorta med hög krage. Hans lockiga ljusa hår står på ända och han ser både belåten och lite tjuvpojksaktig ut. Han är inte mer än tjugofem år. Visst har han skäl att vara nöjd! Hans hustru är vacker och yngre än han själv. Mellan de två makarna sitter ett litet barn med runda kinder under en virkad mössa. Det är deras första barn, en flicka som inte har fyllt ett år än. Hennes små feta fingrar plockar sönder en blomma. Hon är jag.

I bakgrunden flyter ån och på stranden ligger staplar av flottningsvirke. Man ser inga som arbetar, det är säkert söndag. Det är kristid med stor arbetslöshet. Mannen har haft tur, som har fått anställning som korrespondent. Det är den sista lediga dagen innan arbetet börjar.

De två unga är uppvuxna på landet. Nu ska de bli stadsbor. Jag tror att han ser fram emot att bo i en bekväm lägenhet och slippa kor och höns och vattenbärning och sur ved på vintermorgnarna. Jag tror att hon med bävan följer sin man till allt det okända och främmande. Hon vet inte att hon kommer att flytta sex gånger de närmaste åren, innan de hittar en lägenhet som hennes man är nöjd med. Jag vet att han blev en genuin stadsbo, som tog för sig av föreningsliv, konst och musik. Jag vet att hon alltid läng-

tade efter att få odla och ha djur att sköta om.

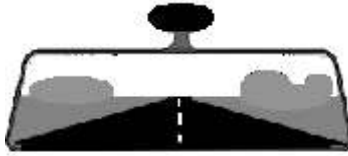
Mamma är död sedan många år. Pappa lever fortfarande, mycket gammal och inte längre så klar. Den vuxna, aktiva tiden har förlorat sin betydelse, fallit bort ur minnet. Det som upptar honom nu är de tidiga åren, minnen av föräldrar, syskon och barndoms-hemmet. Ibland förvånar han mig genom att säga: ”Varför flyttade vi till stan? Vi skulle ha bott kvar hemma på landet”.

Gunnel Blücher



Syrenbusken är en populär trädgårdsväxt i stora delar av landet. Inom folktron förknippas syrenen med vidskepelser. En vanlig föreställning var att personer som är födda mellan kl 23 och midnatt kunde se spöken i blommande syrenbuskar under samma tid på söndagar.

Red.



I BACKSPEGELN

Hembygdسفöreningens årsmöte 2018

Vi var 35 personer, som samlades på Hembygdsgården för att genomföra Hembygdsföreningens årsmöte den 18 mars 2018.

Det blev ett känslösamt möte eftersom vi bl a skulle avtacka vår ordförande Kjerstin Björkman, som haft det uppdraget i 15 år. Kjerstin överlämnar nu med ålderns och hälsans rätt ansvaret till Klas Lundkvist, som varit både vice ordförande och sekreterare i föreningen och har en gedigen kunskap om hembygden och Hembygdsföreningens arbete. Kjerstin har ju varit en fantastisk ordförande med all den kunskap och det engagemang hon besitter om vår hembygd.

De sedvanliga årsmötesförhandlingarna genomfördes på ett proffsigt och positivt sätt med Anders Boberg, ordförande i Solentuna Hembygdsförening, som mötesordförande. Efter stadgeenliga val och godkännande av budget mm, var det dags för utdelning av förtjänstmärken och avtackningar: Inga Lisa Gustafsson som tack för hennes stora insatser när det gäller innehållet i tidningen Hembygden, Leif Welander för sina kompetenta och proffsiga insatser när det gäller både Hembygden och Hemsidan. Ansvaret för tidningen övertas nu av Bo Lindman tillsammans med en redaktionsgrupp. Tommy Björkman avtackades

för sina insatser med skötsel av Hembygdsgården och affischering runt om i kommunen av våra aktiviteter. Barbro Fredriksson avtackades för sin insats som styrelsemedlem med bl a uppdraget som sekreterare.

Efter de formella punkterna var det dags för fika och fantastisk musikunderhållning! Väsbyduon Mikael Borrman och Anders Jonsson inledde med Strövtåg i Hembygden. Mikael framförde därefter ett par egna kompositioner a capella och sen sjöng och spelade de bl a en egenkomponerad visa om Upplands Väsby ("Ta tåget till Upplands Väsby") på melodin till John Denvers Take me home.

De testade också våra lokala "låtkunskaper" genom att spela något förvanskade versioner av Europas Final Countdown och Emmy Köhlers Nu tändas tusen juleljus. Men vi var för proffsiga och lät oss inte luras!!

Det blev ett trevligt årsmöte och en sång/musikstund med många varma applåder i vår mysiga ladugård på Hembygdsgården.

Susanne Bergman

Översiktsplanen "Väsby stad 2040"

Hembygdsföreningens remissvar på utställningsförslaget

Förslaget till ny översiktplan *Väsby stad 2040* har nu varit ute på remissrunda två (utställning). Hembygdsföreningens synpunkter på det första samrådsförslaget finns att läsa i Hembygden nummer 2 2017. På samrådsförslaget kom det in 62 remissvar, varav 21 från privatpersoner samt runt 400 enkätsvar.

Kommunen har arbetat med planen sedan 2014. Översiktsplanen ska visa på de övergripande målen för kommunens markanvändning och utveckling. Gällande översiktsplan antogs 2005. Utifrån inkomna synpunkter i samrådet har man nu gjort en reviderad plan som under vintern 2018 varit ute på remiss och varit utställd i Messingen och kommuninformationen.

Hembygdsföreningen säger följande om utställningsförslaget: Planen har i flera väsentliga delar förbättrats sedan samrådsversionen. Det är bra att hållbarhetsperspektivet lyfts fram på ett tydligt sätt. Kulturmiljöaspekterna har integrerats bättre. Bra att kulturmiljöavsnittet fått ändrad rubrik från *Kulturhistoria* till *Kulturmiljö*.

Vi har dock en del kommentarer och förslag på ändringar/tillägg i det nya förslaget:

- Bo85 var inte Sveriges första bostadsmässa. På Bo85 fanns en mindre utställning om bostadsmässornas historia: *Från Hemutställning till*

Bo85 som berättade om utställningar och mässor från 1917 och framåt.

- Kommunens Stadsmässighetsdefinition bör kompletteras med en punkt som slår fast: I den täta staden samspelar ny gestaltning med den äldre bebyggelsen, vilket skapar identitet och ger synliga årsringar i stadsmiljön.
- I avsnittet *Tät Stadsbygd - Runby* föreslår föreningen ett tillägg: I anslutning till byggandet av Väsby entré skapas en grön och kulturell lunga - en stadspark/fornpark som omfattar Hembygdsgården Nedre Runbys område, Zamores kulle (gravfältet söder om Hembygdsgården) och alla de olika gravfälten norr och öster om Hembygdsgården samt villan Karlsro som via Väsbyåns landskapsrum förbinds med områdena kring Ladbrostenen och den gamla bebyggelsen vid Henriksborg.
- Gröna kilarna lyfts fram på ett bra sätt på flera ställen i planen. Vi saknar dock Hembygdsföreningens förslag i samrådet på en förtydligande pil genom de östra kommundelarna som visar på sambandet mellan Rösjökilen och Järvakilen.

- Kulturmiljöavsnittet är i stort sett bra och att vi ser fram mot arbetet med nytt Kulturmiljöprogram/Kulturmiljöstrategi och att kommunen får en egen kommunantikvarie.
- På några ställen finns resonemang att vid exploatering i kulturmiljöer ska förlusten av kulturvärden kompenseras. Vi tycker att detta kompenstationstänkande är märkligt. Detta synsätt bör omgående tas bort. Kulturvärden ska tas tillvara och utvecklas!
- Avsnittet Planeringsförutsättningar - Kulturhistoria innehåller flera direkta felaktigheter där vi föreslår rättelser. Tyvärr uppmärksammade vi inte dessa fel i samrådsskedet.
- Av någon anledning anger planen att det finns fyra så kallade Riksintresseområden för kulturmiljövård inom kommunen men Riksantikvarieämbetet anger att det är tre områden.
- Läsbarheten kan förbättras genom en ordlista; vem vet t ex vad en sociodukt är.

Hela remissvaret finns på
<https://www.hembygd.se/upplands-vasby>

Själva planförslaget finns på
www.upplandsvasby.se/bygga-bo-och-miljo/oversiktsplan-och-detaljplaner.html

Klas Lundkvist



Arkeologen Andreas Forsgren föreläser om utgrävningarna vid Hjulsta på Hembygdsförbundets årsmöte. Foto: Klas Lundkvist



Länsförbundets årsmöte 2018

Stockholms läns hembygdsförbunds årsmöte ägde rum den 22 mars. I år prövades ett annorlunda upplägg mot tidigare: mötet förlades till en vardagseftermiddag i centrala Stockholm, i år på Rörstrand slott & konferens. Det ordnades inte heller några bussturer. Istället satsar länsförbundet på den så kallade Budkaveln som innebär att en förening bjuder in till en heldag där man presenterar sin lokala hembygd och förening. 6 oktober är det Enhörna hembygdsförening som står för arrangemanget.

Tyvår hade Upplands Väsby-förening en inte möjligheten att skicka några ombud. Vår förening var dock representerad av artikel författaren i egenskap av styrelseledamot i Länsförbundets styrelse.

Årsmötet inleddes med ett intressant föredrag av arkeologen Andreas Forsgren som berättade om utgrävningarna vid Hjulsta. Årsmötesförhandlingarna bjöd inte på några överraskningar.

Den viktigaste punkten var en översyn och modernisering av stadgarna.

Verksamhetsplanen för Länsförbundet knyter an till inriktningen som slogs fast på senaste Riksstämman.

Hembygdsvårslans vision är *en levande hembygd öppen för alla*.

- Vi ska värna kulturarvet över tid
- Vi ska vara en välkomnande rörelse som möter människors kulturarvsintresse
- Vi ska verka i lands- och stadsbygd
- Vi ska spela en aktiv roll för en hållbar samhällsutveckling

- Vi ska erbjuda våra kompetenser till andra samhällsaktörer

Riksstämman 2017 slog fast tre fokusområden för 2018

- Förenings- och demokratiutveckling
- Barn och unga
- Landskapets förändring

Anita Lundin (Brännkyrka) omvaldes som ordförande. Monica Boye-Möller (Järfälla) och Brittmarie Urve (Järna) omvaldes på två år. Birgitta Biesheuvel, (Hägersten), Lars Gundberg (Ekerö-Munsö), Klas Lundkvist, (Upplands-Väsby), Gabriele Prenzlau-Enander (Värmdö skeppslags- och fornminnesförening), Anders Törner (Lohärad) och Carl-Gerhard Wennerberg (Häverö-Edebo) har alla ett år kvar på mandatperioden. Till nya ledamöter valdes Anders Boberg (Sollentuna), Thommy Fjällberg (Ljusterö), Björn Hamilton (Samfundet Djursholms framtid och forntid) och Gunilla Hammarsjö (Täby). En värdefull förstärkning av styrelsen.

Som avslutning på mötet berättade Länsmuseets chef Christer Falk om museets nya inriktning som innebär att museet inte kommer att ha några utställningslokaler utan i stället arbeta digitalt. Stödet till och samarbetet med hembygdsvårslans kommer även framöver att vara ett viktigt arbetsområde.

Klas Lundkvist

Luffarslöjd

Luffarna kunde dömas för lösdriveri, eftersom många av dem inte hade någon fast bostad och de kunde inte heller ”ärligen försörja sig”. Att slöjda och sälja sina alster blev då för många av luffarna deras eget arbete. Här får du en liten berättelse om vad luffarslöjd innebär.

Luffaren

Luffarna var personer, som levde i samhällets utkant och de tyckte om att vara fria. På 1800- och 1900-talet rörde sig en luffare mellan olika orter. I artikeln om ”Barndom på Lilla Vilunda” i decembernumret 2017 av Hembygden nämndes att många luffare varit synliga även i våra trakter.

I Sverige var det ofta så att varje luffare vandrade runt i bestämda rutter. De visste var de vänliga människorna i en socken bodde. På de ställena kunde de få nattlogi och kanske en bit mat.

Personer som ”stryker kring landet” betraktades ofta som suspekta. En del sysslade med tiggeri. Som lösdrivare kunde de lagföras. I äldre tider kunde de i så fall bli tvångsutskrivna till militären. Det blev 1885 förbjudet i lag att föra ”ett sådant levnadssätt att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning och sedlighet”. Man måste ha bostad och arbete, och många luffare tog därför de tillfälliga jobb som dök upp. En lösdrivare kunde enligt lagen från 1885 dömas till tvångsarbete. Många historier vittnar om luffarnas öden. Den här lösdrivarlagen avskaffades så sent som 1981.

På bruken blev luffarna oftast väl bemötta. Under de kyliga vinternätterna fick de sova på ett varmt ställe. Då handlade det ofta om något ”kyffe” i närheten av en ugn, som eldades dygnet runt. I Småland fanns sådana platser mest på glasbruken. Tegelbruken i mellansverige var också gästfria mot luffarna.

Luffarslöjd

I lagen från 1885 innebar lösdriveri ”underlåtenhet att ärligen försörja sig”. Flera luffare kom då på ett sätt att undvika att bli betraktad som lösdrivare. De skaffade sig några vindor med järntråd av olika tjocklekar. Några enkla verktyg behövde de också till sitt ”arbete”. Både material och utrustning bar de med sig tillsammans med sina övriga ”pinaler”. Deras huvudsakliga arbete blev alltså att tillverka och sälja sina slöjdprodukter.

Vad gjorde de trådslöjdande luffarna? Jo, som grundmaterial hade de olika dimensioner av metalltrådar. De kapade vanligtvis av ett antal trådar till en stomme, och böjde eller bockade dem. Trådarna kunde också tvinnas och eller surras samman. En mycket vanlig metod var att linda en tunnare järntråd i varv efter varv runt en kraftigare stomme.



Med hjälp av olika tekniker lärde sig luffarna att tillverka skålar, korgar, ljusstakar, brödnaggar och vispar. De lärde sig av varandra. Med tiden lärde sig många av luffarna att även skapa andra produkter. Vissa luffare blev själva specialister på att göra en viss typ av föremål. Ju mer saker de tillverkade, desto fler prylar hade de naturligtvis att bära med sig mellan de olika platserna.

Försäljning

På sin vandring runt i bygderna stannade de trådslöjdande luffarna till och försökte sälja några av sina produkter. Ibland lyckades de att få några kronor för sina föremål på en gård. Många gånger lämnade de en gåva i luffarslöjd till den bonde, som låtit luffaren sova på höskullen. Vid andra tillfällen stod de och sålde sin luffarslöjd i ett samhälle.

Luffarslöjd idag

Idag är det många personer som upptäckt att luffarslöjd är en intressant hobby och även en rolig sysselsättning. Det är fantastiskt att det med denna teknik finns så många möjligheter att skapa varierande föremål. Lägg märke till att grunden är likadan som förr i tiden. Man lindar och böjer järntråd för att tillverka något.

Med åren har det kommit olika typer av järntrådar att arbeta med. Det finns olika dimensioner av galvaniserad järntråd, svartglödgad järntråd, rostfri ståltråd och aluminiumtråd i olika färger. Med hjälp av dessa kan man skapa praktiska eller konstnärliga föremål.

Självgick jag en luffarslöjdkurs i oktober 2015. Då var det Upplands Väsby slöjd- och hantverksförening som hade den kursen i Väsby skolan. Vi var en liten grupp som ville veta vad denna slöjdform innebar och vad det handlar om. Anne Vaivot var en inspirerande lärare, och hon lärde ut de viktiga grunderna. Som första uppgift fick vi göra en skål på fot. Jag tycker detta är ett intressant och spännande hantverk. Sedan dess har det blivit många olika föremål i luffarslöjd. Jag måste medge att jag blivit fast och har fortsatt med denna utvecklande hobby.

Luffarslöjd förekommer numera ofta som en del i skolämnet slöjd. Den blanka eller den glödgade järntråden är ett förhållandevis lättbearbetat och billigt material. Målet är att utveckla elevernas kreativa förmåga. Samtidigt skall de få förståelse för metallers formbarhet och formmöjligheter.

Bo Lindman

På Väsby Konstrunda

visas 5 - 6 maj 2018 kl 11 - 16 i en lokal på Stallgatan 9

Annorlunda Luffarslöjd

Då kan du titta närmare på många alster gjorda i luffarslöjdsteknik. Anne Vaivot och Bo Lindman visar upp hur de utvecklat luffarslöjden i olika riktningar.

I förra numret av Hembygden efterlyste vi läsarnas egna minnen från Hammarbyåsen. Vi är gladda för att vi fått in detta bidrag. Siv, ett varmt tack! Fler hågkomster från grusåsen hoppas vi på.

Red.

Armbrott i Hammarbybacken

Här kommer ett minne från grusåsen. Det är inte så enkelt att åka skidor i en brant backe. Så här kan det gå.

I början av 1960-talet var Upplands Väsby inte så tätbebyggt som nu. Man kunde spanna på sig skidorna utanför dörren och sätta fart direkt. En dag 1962 var det soligt härligt väder. Då startade jag och några andra från Vallvägen och tog en tur över gårderna (där Väsby Centrum ligger idag) och åkte upp på grusåsen. Vi fortsatte till Hammarbybacken, en i mitt tycke jättebrant backe i närheten av Gamla Apoteket.

Jag stod länge på toppen och funderade om jag skulle våga åka. Hur gör man? Är det svårt? Till slut tog jag mod till mig och åkte ner. Det gick bra. Glad och lycklig vände jag mig om och ropade upp till de andra: ”Jag klarade det!”. Just då hände det - jag ramlade omkull och bröt ena armen.

I det läget var det bara att ta sig till Löwenströmska lasarettet och få armen gipsad. På vilket sätt jag kom dit minns jag inte. Förmodligen blev jag skjutsad med bil till sjukhuset.

Någon mer utförsäkning blev det inte för min del under den vintern. Trots den gipsade armen kunde jag åka längdåkning,

mest på Smedby gärde. Där var ingen bebyggelse då, bara en stor röd lada. Jag hade en svart skidress med vita snöflingor på. Som jag minns det från det året var hela vintern solig med glittrande snö.

Man kan ju åka skidor på vatten också. I slutet av 1960-talet blev jag en duktig vattenskidåkare - trots många vurpor. Det fanns en vattenskidkola i Kalmarsand. Där kunde man åka vattenskidor hela sommaren.

Detta var några rader om mina egna skidminnen.

Siv Simonsson

Friluftsbaden i Upplands Väsby

Här kommer något om friluftsbaden i Upplands Väsby genom tiderna.

Man kan knappast påstå att Upplands Väsby kommun genom tiderna haft speciellt goda möjligheter att erbjuda invånarna naturliga friluftsbad av god kvalitet i anslutning till de större sjöarna i kommunen.

Kairobadet

Ett hyggligt undantag utgörs av Kairobadet, vars embryo låg i anslutning till det år 1926 uppförda pensionat Kairo. Efter nedläggningen av pensionatet övergick Kairo i kommunens ägo. Huset brann och ett nytt uppfördes på samma plats. I anslutning till detta utbyggdes friluftsbadet till nuvarande utrustning och kvalitet.

Under badsäsongen är Kairobadet vid Harvaviken i Mälarfjärden Skarven det enda, hyggligt utrustade friluftsbadet i kommunen, synnerligen välbesökt av ortsborna.

Holmens gård

I Holmens gårds hästhage på sjön Fysingens västra strand i anslutning till Stockholmsåsen ligger ett litet friluftsbad, som genom tiderna varit välbesökt av folket i den närmaste trakten. Badet har varit synnerligen spartanskt, nästan obemärkt, både till omfattningen och strandförhållandena. Badets vattenkvalitet har genom åren varit diskutabel på grund av att det förekommit utsläpp av föroreningar från Holmen i relativ närhet av badplatsen.

Den närliggande hagmarken har gett de besökande goda möjligheter till solbad, vilket bidragit till en god tillströmning av badgäster under vissa tider under högsommaren.

Skavsta Tall

Ett friluftsbad som på 1930-, 40- och 50-talen, trots sitt oansenliga format, var populärt bland invånarna var ”Skavsta Tall” på Oxundasjöns östra strand ett par hundra meter söder om Skavsta torp. Badplatsen var liten till formatet men trots detta mycket populär fast den saknade all utrustning för en allmän badplats.

Vattenkvaliteten var vid den här tiden hygglig, trots att man kunde ana viss tillförsel av avfall från industrierna i Upplands Väsby samhälle. Genom kontinuerliga utsläpp av miljöfarliga ämnen genom de följande årtiondena har Oxundasjön idag nått en miljöfarlig situation, som torde utgöra något av ett negativt rekord på den här breddgraden.

Idag är begreppet ”Skavsta Tall” ett kärt och glatt minne från gångna tider. Att bada i Oxundasjön torde idag vara förenat med livsfara. Det värsta av allt i den negativa utvecklingen av den idylliska sjöns vattenkvalitet och igenslammade botten, torde vara att de verkliga bovarna som genom åren förorsakat sjöns totala kollaps, ej kunnat nås och lagfaras för det synnerligen svåra miljöbrott de åsamkat.

Tyvärr är detta en allt för vanlig negativ företeelse i många kommuner, liksom i vår. Många gånger kan nog dessa svåra miljö-

brott bero på kommunens oförmåga, underlåtenhet och rädsla att gå i clinch med de miljöförstörande företagen, som från början erbjudit ett antal arbetstillfällen åt kommuninvånarna och skattekronor åt kommunen.

Den svåra miljöförstöring man senare stått inför är praktiskt taget omöjlig att sätta ekonomiskt värde på. Det handlar förvisso om mångmiljonbelopp i tvåsiffriga tal, som belastar kommuninvånarna, om man över huvud taget vågar sätta igång ett saneringsarbete. "För sent ska syndar'n vakna" - det är så sant som det är sagt.

Norrviken

Vid sommarbesök hos släktingarna i Borgby gård eller Fresta prästgård, som vi sade, under somrarna på 1930- och 40-talen brukade vi grabbar bada i sjön Norrviken från dess norra strand inom prästgårdsmarkerna.

Det märkliga med några av dessa badtillfällen var den gröna färg, som sjöns vattenyta ibland kunde vara bemängd med. "Sjön blommar" sade man om fenomenet.

Vi dök ner i vattnet och rörde om den gröna sörjan, som sedan återfanns på oss grabbar när vi steg upp ur vattnet upp på land.

Badtillfällena från Prästgårdsmarken var de enda jag upplevde i sjön Norrviken. Under alla förhållanden hade vi kul, när vi rumsterade om i den gröna böljan. Hur "grönlackerade" vi var när vi steg i upp på land, har jag förträngt.

Edssjön

På Edssjöns östra strand ligger en badplats vid gränsen mellan Edsby och Antuna gårdar. Badet har genom åren varit indelat i barnbadet, vuxenbadet och familjebadet och rönt stor uppskattning av folket Väsby samhälle.

Av de ovan relaterade friluftsbaden är badet i Edssjön det enda som författaren ej besökt, varför kvaliteten på sjöns badvatten genom tiderna ej fått någon bedömning här.

Lars Erik Jansson

Midsommar

I norra Europa går historien om midsommar och midsommarstången tillbaka på ett firande av vårens spirande växtlighet. I bondesamhället innebar midsommar en brytpunkt i arbetsåret. Själva midsommarnatten ansågs vara full av magiska krafter och övernaturliga väsen. Midsommardagens ursprungliga funktion som kyrkohögtid (Johannes Döparens födelse) är numera nästan obefintlig.

Red.

Gamla typer av vägmärken

Här kommer några anteckningar om milstenar, vägvisarstenar och vägunderhållstenar vid gamla vägar i Upplands Väsby.

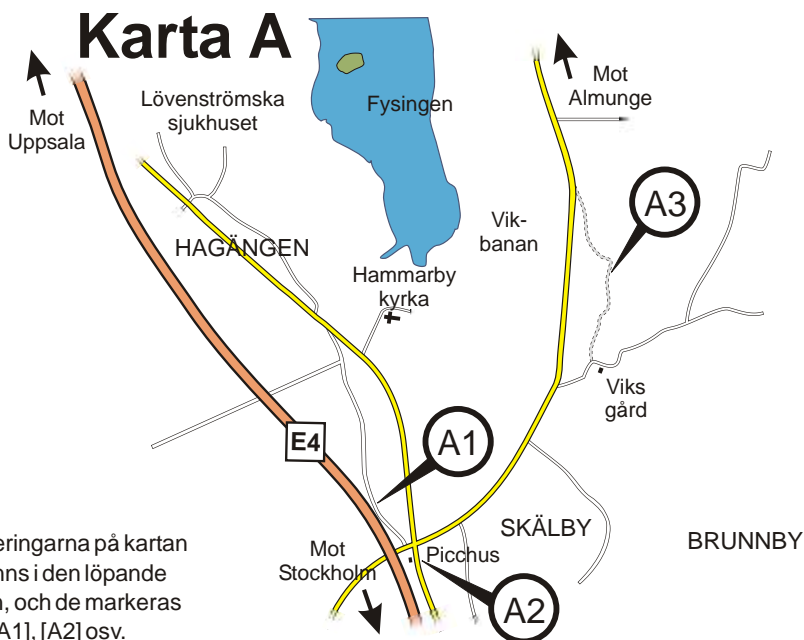
Landskapslagarnas vägbestämmelser

Men först något om vägbestämmelser i medeltidens landskapslagar. I dem är bestämt att landsväg skall vara 10 alnar bred (= 6 meter), häradsväg, kyrkväg, byväg etc. 5 alnar bred (= 3 meter). Alla jordägare skulle bidra till vägars byggande och underhåll. För tyngre transporter gällde sjöar och åar under sommartid, och på vintern gällde isvägarna.

Var gick vägarna?

I våra trakter korsade vintervägen och landsvägen Stockholm-Uppsala varandra vid Rotebro Gästgivargård. Vintervägen mellan dessa städer gick på isarna över Edsviken-Norrviden och förbi Rotebro på de frusna sankmarkerna, där ån rinner mot Edssjön. Över sjön förbi Eds kyrka-Törnby-Harva ut på Mälaren och vidare mot Uppsala. Vid Törnby och Grimstahamn fanns krogställen.

Lagen om vintervägars markering över säkra isar gällde ännu på 1890-talet. Vid sekelskiftet hade järnvägen övertagit de tunga transporterna och isvägarna blev obehövliga.



Markeringarna på kartan återfinns i den löpande texten, och de markeras med [A1], [A2] osv.

Milstenar i vägnätet

År 1649 bestämdes att en mil skulle vara 6.000 famnar lång = 10.688 meter. Vägmätning skall utgå från Stockholms slotts portar. Gästgivargårdar inrättas på varannan mil. Milstenar sätts upp.

För Upplands Väsby milstenar är det lämpligt att börja vid Rotebro Gästgivargård, två mil från Stockholm. Milstenen där står kvar vid gamla landsvägen. Men vägen heter idag Staffans väg.

Den första stenen därifrån inom vår kommun – en ¼ mil – står i Johannesdal, där Stockholmsvägen på en bro går över motorvägen. Stenen står på östra sidan av vägen vid norrabrofastet.

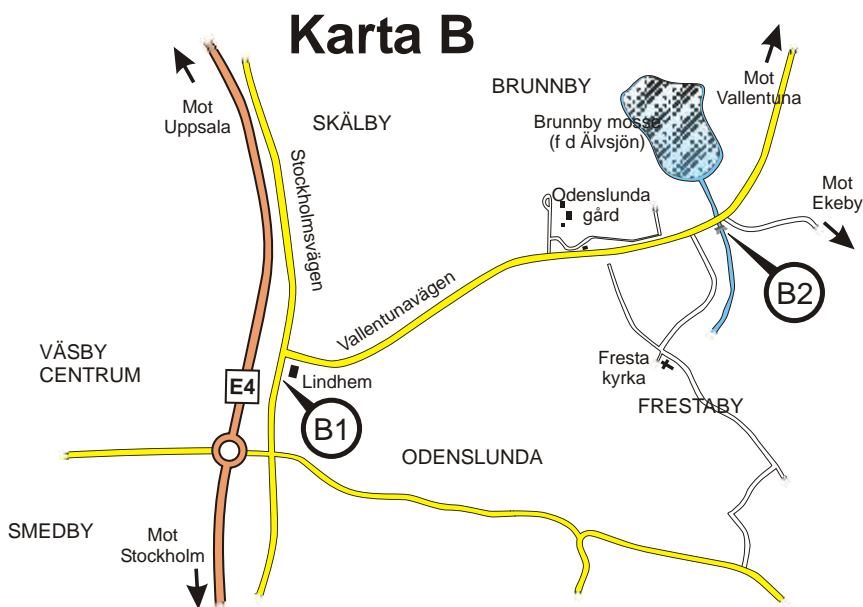
Nästa sten – en ½ mil – finns vid Charlottenborgsvägens östra sida, c:a 200 meter norr om Picchus Café [A1]. Den är rest av landshövding Gyllenberg och försedd med Gustav III:s namnchiffer.

Den tredje – en ¾ milsten – som även var den sista efter gamla Landsvägen genom Upplands Väsby fanns i skogskanten vid järnvägens västra sida, c:a 75 meter söder om banvaktsstugan vid Nytorp mellan Löwenströmska lasarettet och Verka. Den är nu borta.

Verkaån är gräns mellan Upplands Väsby och Sigtuna kommun. Vägen fortsätter genom Norrsunda socken med bevarade milstenar.

Längs Almungevägen (väg 273) har vi också haft några milstenar. Omkring 225 meter från vägens början vid Picchus stod en milsten vid vägens östra sida. Den markerade en 1/2 mil från Rotebro. Stenen försvann vid vägarbete på 1930-talet.

Nästa milsten efter den vägen – en 1-milsten på ett postament – finns utanför gränsen mot Skånela socken, c:a 300 meter



norr om uppfarten till Hargs gård på vägens västra sida.

Vägunderhållstenar

Sådana stenar (3 st är kända) markerade vilken sträcka på respektive väg den namngivna gården skulle svara för det löpande underhållet.

Två sådana stenar står på Viks gårds marker, c:a 1 meter höga. Den ena stenen med texten ”Torsåker med Stjernborg” står efter den sträcka av gamla Almungevägen, som är bevarad genom Viks gård. Stenen [A3] återfinns c:a 350 meter norr om gården, på vägens västra sida och har beteckningen: ”NRIS 43 F44”.

Den andra stenen är rest på norra sidan av vägen mot Eggeby, c:a 50 meter från den vägens början vid ”gamla Almungevägen”, c:a 30 meter norr om Viks huvudbyggnad. Texten är: ”No 43 och 44 Torsåker 1808”.

Den tredje underhållstenen finns vid Vallentunavägen. Platsen är på den gamla stenbron [B2] över kanalen, som avvattnar Brunnby mosse (tidigare Elvsjön). Bron som ligger bredvid nuvarande Vallentunavägen är avstängd. Platsen är vid vägskälet mot Fresta Ekeby gård. Texten är: ”Nr 9 Gällsta I SL”. (Gällsta är en gård i Vallentuna).

Stenen återfinns vid brons västra sida (utanför skyddsstängslet) bredvid en stenstolpe.

Vägvisarstenar

En sten står kvar vid mötet mellan gamla Vallentunavägen och Stockholmsvägen på södra sidan av fastigheten Lindhem [B1]. Det är en stor klumpsten, c:a 1,5 meter hög,

med text och pilar, som visar vägen till Valentuna, Stockholm och Uppsala.

En annan sten, av liknande form och storlek som den vid Lindhem, fanns vid det nu helt igenlagda vägskälet vid ”Boströms lanthandel” (numera bostad) vid Vallentunavägens (gamla vägens) östra sida öster om Odenslunda gård. Text och pilar visade vägen mot Fresta kyrka, Täby och Vallentuna. Stenen försvann vid vägarbete i början av 1930-talet.

En tredje sten – ett kilat block – till formen rektangulärt och c:a 2 meter högt, står vid Stockholmsvägen [A2], där väg 273 (Almungevägen) börjar, mitt framför Picchus Café. Stenen visar vägen mot Stockholm, Lunda och Gottröra kyrka. Texten på sidan, som är vänd mot Stockholmsvägen är oläslig på grund av lavar.

Alla stenar borde rengöras och text ifyllas med svart färg.

*Ur Hugo Sabels efterlämnade skrifter
(Skrivet 1999)*



Numera är stenarna ganska rena och den svarta texten syns tydligt.

Odens korp – fornfynd från Skälby



På 1960-talet gjordes ett stort antal arkeologiska utgrävningar i Mälardalen, föranledda av tätorternas expansion ut över omgivande landsbygd. I Upplands Väsby gjordes sådana undersökningar bland annat vid Vilunda, Ekebo, Eds Prästgård och Runby Nedra. Fynden var varierande. I Skälby, Hammarby socken, byggdes ett stort radhusområde ut i slutet av 1960-talet. Om de utgrävningarna kan berättas följande:

På en höjd fanns ett gravfält och ett röse samt rester av en boplats. Gravfältet var intressant. Det bestod mest av små runda högar av sand eller med stenkärna. Gravarna var samtliga brandgravar, utformade på olika sätt, och i dem fanns bensamlingar. Gravarna var typiska för övergången mellan äldre och yngre järnålder, omkring år 500 e Kr, en brytningstid mellan gammalt och nytt i mellansvensk bebyggelse.

Gravfyndsmaterialet är ofta karakteristiskt. De folkvandringstida gravarna (400 - 500 e Kr) innehåller små söljor av brons, häktespännen med knappar, bältebeslag

med ringar, handtagskammar, nålar med dubbelkoniska huvuden samt hartstättningar. På Skälbygravfältet var endast vissa av dessa fyndkategorier representerade.

I gravarna från Vendeltiden finns i brandlagren framför allt nitar eller båtvirke, som har bränts på gravbålet. Till detta kommer enstaka smyckeföremål av brons. På Skälbygravfältet hittades flera sällsynta sådana av stort vetenskapligt intresse: ett litet ryggknappspanne med granatinläggningar, ett litet halvmånformigt hänge med djurornamentik, ett likarmat spanne och fiskstjärtformiga hängen, samt ett fågelformigt spanne med en granat som öga.

Fågelspannet är en föremålsform, som nära anknyter till de berömda båtgravarna i Vendel och Valsgärde, där ett par av sköldarna har stora fågelformade beslag. Fågelspännena torde dock vara något äldre än dessa sköldar. Man har ibland påstått att dessa fåglar symboliserar Odens korpar Hugin och Munin.

På gravfältet fanns ytterligare en gravkonstruktion, en avlång rektangulär sten-

sättning, möjligen en sk tarandgrav. Den gravtypen var ej så ofta förekommande här, oftare i Estland och i Finland.

Boplatsen i Skälby hade formen av en terrass med ett mörkt, sotigt kulturlager. Här påträffades en härd av vävtyngder, runda och pyramidformade lervikter, som hängdes i vävens underkant i de stående vävstolarna i forntida gårdar.

Utgrävningarna i Skälby avslutades 1969. Det mest intressanta fyndet var fågelspännet. Upplands Väsby kommun lät under en tid tillverka avbildningar av fågelspännet i form av en brosch, som kunde köpas i kommunens reception. Upplagan är nu enligt uppgift slutsåld, så den som har en sådan brosch kvar kan nog betrakta även den som ett fornfynd.

Inga Lisa Gustafsson

Faktauppgifterna är baserade på en folder från Riksantikvarieämbetet.

Sigge

Gör som Sigge, kom ihåg mordsdagsfirandet.

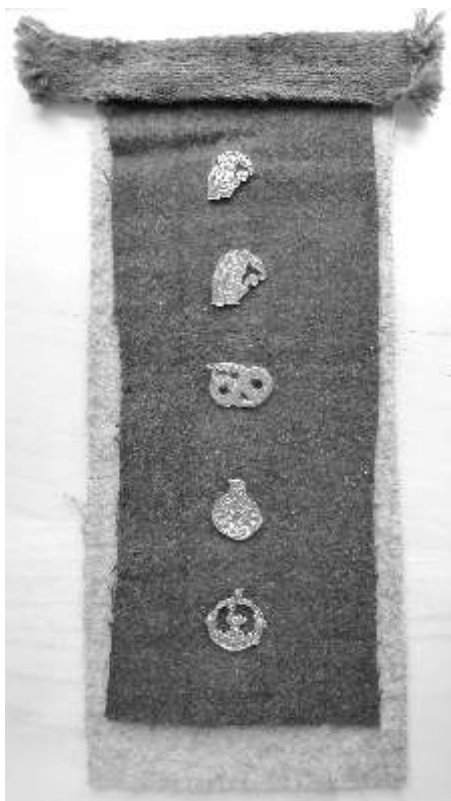


Uppllysning

Efter ytterligare kontakter med Gunnes gård visar det sig att de har "Odens korp" till försäljning. Deras personal blev väldigt förvånad över uppgiften att kommunens reception inte hade denna brosch att sälja.

Hur som helst finns det flera olika kopior av vikingatida broscher att köpa på Gunnes gård. De kostar allihop 300 kronor styck.

Red.



Släktforskning

Släktforskning och hembygdsforskning har mycket gemensamt. Just nu är det väldigt populärt att ägna sig åt släktforskning. Mycket av det man kan forska fram beskrivs i TV, radio och i tidningar. Forskningsarbetet har blivit enklare på senare år. Men hur går det egentligen till?

Släktforskning förr

I mitten av 1960-talet hade jag börjat intressera mig för släktforskning. Medan min mormor levde frågade jag henne om vad hon visste om vår gemensamma släkt. Några pusselbitar fick jag av henne, men för henne var många av uppgifterna om de äldre släktingarna mycket dunkla. Jag skulle ha frågat mer och frågat fler.

På den tiden fick den som forskade skriva till pastorsexpeditionerna i de olika församlingarna. Efter några veckor kunde man i retur få uppgifter eller avskrifter från några kyrkböcker, som de förvarade. Äldre kyrkböcker hade de inte kvar, utan de var inskickade till Landsarkiven. För att få reda på något ur dessa böcker fick jag åka till det aktuella landsarkivet för att sitta och studera det som stod i böckerna. Naturligtvis skrev jag av så mycket som möjligt av det som verkade intressant. Ett annat alternativ var att ge ett uppdrag till landsarkivets personal och betala för det arbetet.

Det blev ganska besvärligt att kussa land och rike kring till olika arkiv. Forskandet tog tid, och hustrun var inte så road av att sitta och vänta. Medan våra barn växte upp blev det inte så mycket släktforskning. Efter flera årtionden gick tekniken framåt.

Kyrkböckerna blev avfotograferade och bilder fanns på rullfilm. Man fick skicka efter rullfilmer för de intressanta kyrkböckerna i den aktuella församlingen. Med speciella läsapparater kunde man sedan studera de sidor man ville.

Modern släktforskning

Många år gick medan släktforskningen låg nere. Omkring 40 år efter det jag startade att forska om släkten kom ett genombrott för min del. Jag tror det var 2006, som jag av en händelse såg en husvagn utanför Vilunda gymnasium. Den husvagnen var uppställd där, och i den informerades man om släktforskning med hjälp av dator. Vid den tiden hade det blivit möjligt att få läsa kyrkböcker via internet. Det krävdes i så fall ett abonnemang, som kostade en slant. På olika CD-skivor hade det kommit befolkningsregister och dödsregister.

Naturligtvis insåg jag snabbt de nya möjligheterna till släktforskningen. På det här sättet skulle det bli enklare att forska. Med några knapptryckningar skulle det gå snabbt att söka fram uppgifter, ett arbete som tidigare tog mycket längre tid. Skulle jag åter satsa på min gamla hobby?

Jag gjorde slag i saken. På kort tid skaffade jag ett antal CD-skivor och abonnemang på kyrkböckerna via Gensline. Jag gick också med i släktforskarföreningen DIS, vilket står för Datorhjälp i släktforskningen. Via den föreningen köpte jag ett släktforskningsprogram, med vilket man registrerar alla personer i släktrådet. Från mitt arbete som lärare i dataämnen hade jag

också skaffat mig många nyttiga kunskaper, som nu kom väl till pass. Från den tiden har min forskning blivit alltmer noggrann och målmedveten.

Vilka härstammar jag ifrån?

Hur går man till väga om man vill börja släktforska? För det första skall man fråga sina föräldrar vad de känner till om släkten. Finns det några intressanta historier? Hur var de olika personerna i släkten? Du skall också fråga andra levande släktingar om användbara uppgifter. Skriv ned de uppgifterna som du får reda på. Det som kommer fram är ofta mer målande än det som står i kyrkböckerna. Faktiskt är det ju så att arkivhandlingarna finns kvar, medan de äldre släktingarna dör bort.

Du utgår oftast från dig själv, men det kan också vara någon annan person. Proband kallas en sådan person i släktforskningsssammanhang. Steg för steg tar man sedan reda på uppgifter om personerna i generation efter generation. De personerna kallas för anor. Ofta skriver man upp personerna strukturerat i form av ett anträd, och får på så sätt en hyfsat överskådlig bild över de olika sambanden.

Den allra vanligaste frågan till en släktforskare är ”Hur långt har du kommit?”. Jag brukar känna mig provocerad av den frågan, och då brukar jag svara ”till Värmland”. Visst förstår jag att folk undrar hur långt bak i tiden man kommit. Men ju mer jag släktforskat, så inser jag att det inte är så intressant med uppgifterna långt bak i tiden. Sådana uppgifter är ju ofta ganska osäkra. I stället är det mycket mer intressant att lära sig och veta så mycket som möjligt om per-

sonernas liv, om den bygd de levde i och om det som hände på den tiden.



Sätt igång!

Kanske tycker du att det här med släktforskning innebär att sätta sig in i så mycket. Och så blir det så dyrt. Jag vill svara nej och ja på det. Du har en himla tur, för kyrkböckerna har nu blivit gratis. Den statliga leverantören heter SVAR, och deras svartvita bilder från Sveriges kyrkböcker finns tillgängliga utan kostnad över internet. Via Arkiv Digital's betaltjänst kan du få tillgång till färgbilder av mycket arkivmaterial. Det är heller inte nödvändigt med ett släktforskningsprogram i starten. Gör bara noggranna noteringar om det du hittar. Skriv samtidigt upp vilken källa du har, dvs var någonstans du hittat det hela. Det är viktigt, eftersom du senare kanske vill återvända och läsa noggrannare.

Men när antalet personer börjar öka behöver du ha något datorverktyg för att registrera alla personerna. I ett släktforskningsprogram registrerar du även relationerna mellan personerna. Om din forskning blir mer omfattande, så kommer du naturligtvis skaffa dig fler hjälpmedel i form av olika förteckningar och register. Lycka till om du gör slag i saken och börjar släktforska!

Bo Lindman

Strindberg vid Harvaviken

August Strindberg uppskattade lantlivets behag och bad i svenska farvatten, inte enbart i Stockholms skärgård. Han och hans blivande första hustru Siri von Essen hyrde under några somrar i mitten av 1870-talet en stuga nere vid Harvaviken som sommarnöje.

Enligt en doktorinna, som i slutet av 1800-talet bodde på Harva, var det gumman ”Mor Ola” som hyrde ut huset. Den uthyrda stugan kallades Mor Olas stuga, och den låg ungefär där Kairo ligger nu. Enligt traditionen är det samma stuga, som numera finns på Roparudden tvärs över viken.

Strindberg pendlade ut och in till Stockholm med dåvarande lokaltåget. Han gick sedan till fots till stugan vid Mälaren. När han kom hem till stugan trött och svettig, klagade han ofta på att Siri inte hade någon mat i ordning efter den långa promenaden.

Siri och August chockerade de kringbode genom att bada nakna tillsammans nere i viken. På den tiden då kjolarna var långa var sådant badande naturligtvis oerhört olämpligt. Män och kvinnor badade inte tillsammans. Då ansågs en skymt av en vrist, ett knä eller ett utslaget hår vara upphetsande. Harvabarnens föräldrar förbjöd sina barn att gå utmed landsvägen förbi Strindbergs sommarnöje. Huruvida barnen löd sina föräldrar eller inte är det ingen som vet längre. Förbjuden frukt smakade väl antagligen bäst då som nu.

Snart är det badsäsong. Ska vi prova Harvaviken?

Inga Lisa Gustafsson



Utsikt över Harvaviken. Fotografen är okänd.

Upplands Väsby botaniska trädpark

Varför inte ta en promenad till Väsby botaniska trädpark? Den ligger i Hasselskogen alldeles invid äldreboendet Hedvigsgården. Den lilla skogsdungen har genom kommunens försorg utvecklats till ett så kallat "arboretum", dvs en botanisk trädpark. Här finns snart sagt alla Sveriges vanligaste lövträd representerade: ask, alm, björk, rönn, lönn, lind, oxel, fågelbär m fl. Dessutom kan man skåda ett antal tallar och granar av imponerande storlek.

Parken genomkorsas av en "sinnenas stig" och följer man den kommer man till parkens mittparti, där det går bra att slå sig ner en stund på någon av de rejäla träbänkarna - skivor utsågade ur stora träd. På våren är de helt fantastiska vitsippsfälten en ren njutning. Sommarens lövsalar går inte heller av för hackor!

Vid de olika lövträden är vackra och informativa skyltar uppsatta, och de är illustrerade av väsbykonstnären Bo Mossberg. Man får veta vilket träd det är frågan om, dess årscykel, utseende på fröställningen, trädets roll i mytologin, virkets användningsområden mm. Det blir en hel lektion i både botanik och kultur. Det är en spännande och lärorik vandring för både stor och liten. Och inte kostar det något heller!



Fina informationsskyltar finns utplacerade vid många av träden Foto: Margareta Norén.

På hemmaplan kan man sedan läsa om träden igen. Om man har tillgång till en dator, kan man googla på "Upplands Väsby botanisk trädpark". Då får du fram en sida med Bo Mossbergs fina informationsskyltar om parkens alla lövträd.

Margareta Norén

Pingst

Pingst är en av de tre viktigaste helgerna i kyrkan. Det är en kristen högtid som firar att den helige Ande gavs till apostlarna i Jerusalem. Enligt Bibeln var det på pingstdagen som nästan 3 000 människor döptes. Den kristna kyrkan anses ha fått sin begynnelse i och med pingstdagen, som infaller 10 dagar efter Kristi himmelfärdsdag.

Red.

Vågrätt

1. Nu nedlagt gammalt Väsbyföretag
5. Har ryssarna mången
8. Vem som helst
10. Finns mången vacker i Väsby
12. Häftig
15. För skentrafik
17. Ömsint
19. Infinitivmärke
20. Tonart
21. Utge
22. Gammal storsimmare
23. Vermont
24. Blir äpplen ibland
25. Sådana gäster önskas ej
27. Siffra
29. Fin sådan i Väsby
30. Kan vara lång
32. Högdragen min
33. Är det snart ute?
35. Får man sitt kast
37. Sägs ormar göra
38. Omedelbart
39. Feminin
40. Kallades förr ett område i Väsby
43. Driver mången affärsidkare
45. Ligger i tullen
46. Sing Sing

Lodrätt

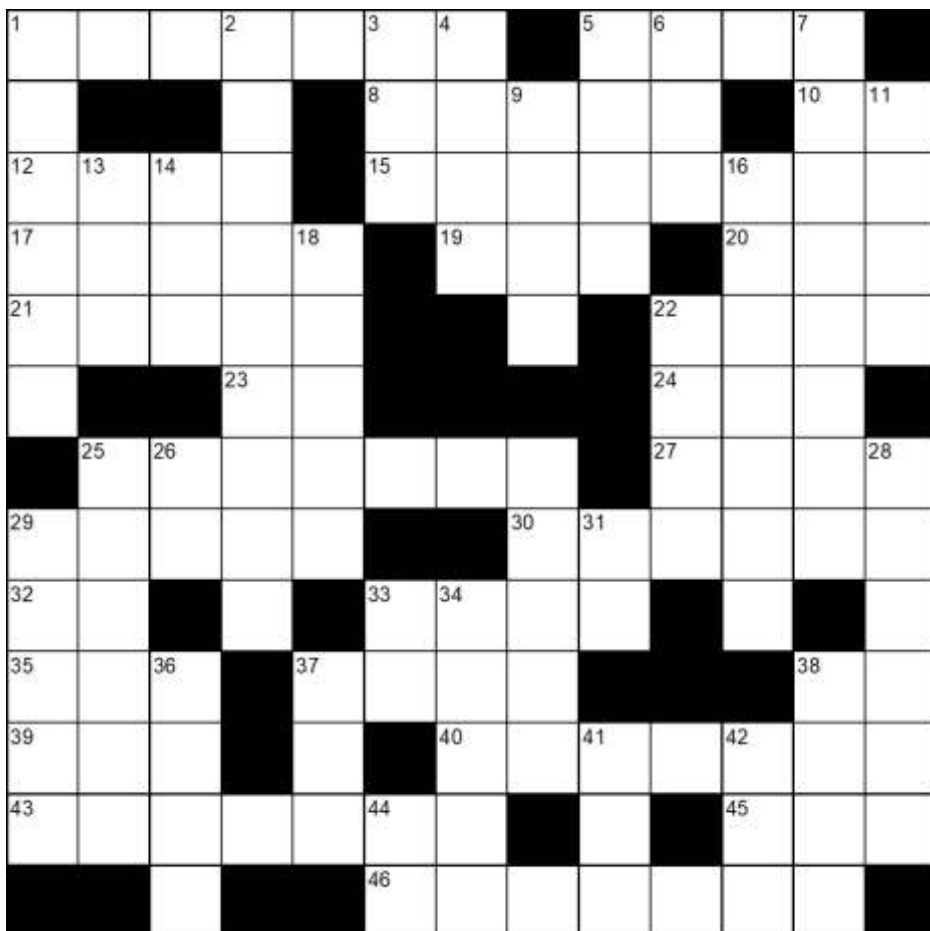
1. Vet det mesta
2. Journalistgöra
3. Nästan ingenting
4. Naturvänligt rengöringsmedel
5. Är såpa bra mot
6. Förkortning
7. Förflyktiga
9. Förbryllande ibland
11. Kommun i Östergötland
13. Poetisk kedja
14. Med Åborg en finsk stad
16. Säger många ungdomar sig göra
18. Har vi tidigare konstaterat är fin i Väsby
22. Slutord
25. Bör man ej vara
26. Köpenhamnsavisa
28. Tidigare hemvist för Carl Jonas Love Almqvist
29. En form av att sy
31. Uppmaning
33. Skånesamhälle
34. Färgton
36. Far
37. Obefläckad
38. Kan vara kall
41. Säljs många finska just nu
42. Tar man ibland på tand
44. Amerika



Vinnare korsord 1 2018

Kerstin Hammarin
Anne-Marie Larsson
Gunilla Kinell

Korsord 2 2018



Konstruktör: Lennart Hedlund

Lösningen insändes senast den 12 juni 2018 till:

Hembygden
 Box 40
 194 21 Upplands Väsby
 Märk kuvertet med "Korsord 2 2018".

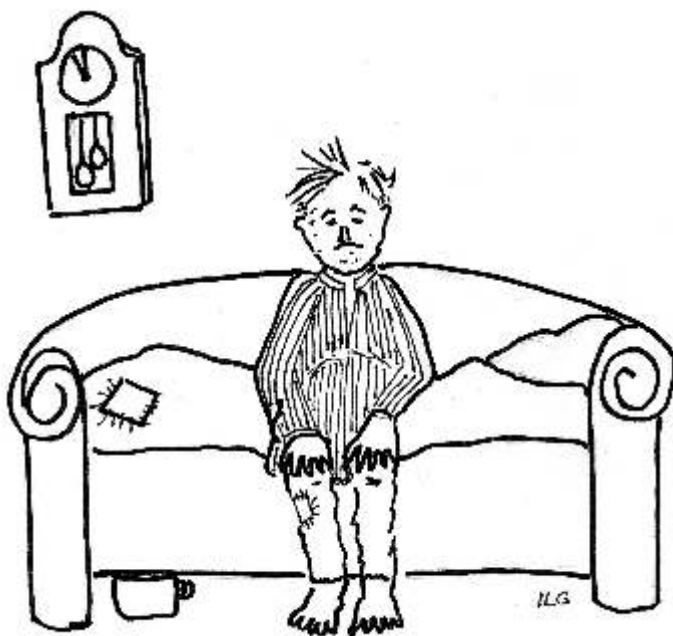
I det förra korsordet råkade det tyvärr trilla bort ett avdelarstreck ovanför ruta 37.

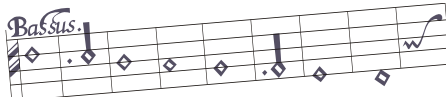


Lösning till korsordet 1 2018

Illustrerade ordspråk och talesätt

Jaa, då var det för sent att stiga tidigt upp,
sa bonn, vaknade klockan elva.





Här kommer ett litet kulturbidrag, som manar "upp till kamp". Den syftar på den tid när Anton Tamm och de verkliga grabbarna var i farten.

Ursprunget

Mel: I Gällivare trakter

Med ursprung här på orten
från nittonhundratre,
då klappade på porten
en skara jobbare.
De kommo från Skultuna
i lag med Anton Tamm,
att gjuta rör av mässing
i kyla regn och damm.

Snart byggde dom sitt "Koppra",
Verdandi, Folkets hus,
att ej på andra ockra
och avstå från allt rus.
Metallarbetarfacket
och arbetarkommun,
där filades på snacket
till stämma i kommun.

I centrum vid stationen
fanns tegelbränneri.
För själen fanns missionen,
för törsten bryggeri.
Naturskön var den orten,
men ack i villastan,
där kröp det löss i lorten
och söps av bara fan.





Upplands Väsby Hembygdsförening

STYRELSE 2018-2019

Klas Lundkvist, ordförande	070-673 63 47
Ingegerd Peterson, vice ordförande	073-806 84 04
Gun-Britt Welander, kassör	590 843 19
Inger Nyström, sekreterare	070-439 07 48
Susanne Bergman, ledamot	590 858 84
Gunilla André, ledamot	590 338 34

Telefon

ERSÄTTARE

Berit Östman	590 820 46
Kjell Ehrnholm	070-330 97 87
Ulla Ekengren	076-309 15 32
Niklas Johansson	072-500 22 75
Margareta Norén	070-799 25 01

MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN

Bo Lindman	070-716 52 43
Redaktionsgrupp, se sidan 2	

REVISORER

Ordinarie

Ove Gustafsson
Anita Bergkvist

Ersättare

Anette Ernholm
Ali Kashefi

VALBEREDNING

Roland Storm, sammankallande	070-729 27 60
Leif Berglund	
Barbro Fredriksson	076-931 53 86

Besök gärna vår webbplats: www.hembygd.se/upplands-vasby

Upplands Väsby
Hembygdsförening
Box 40
194 21 Upplands Väsby

E-post
info.uvhbf@gmail.com
Besöksadress
Hagvägen 2/Pukslagargatan

Plusgiro
29 81 91-8
Årsavgift (2018)
150 kr